

BAĞCILIKTA BUDAMA

Doç. Dr. Murat Akkurt

Budama Nedir?

- Asmaların genç (yenice) devrelerinde uygun bir terbiye şeklinin oluşturulması; ürün devresinde ise verimlilik, kalite ve gelişmeyi dengede tutarak mümkün olan en yüksek performansa ulaşılması için yaşlı dallar ve bunlar üzerinde oluşan yaz sürgünlerinin kesilerek ya da koparılarak çıkarılması, kısaltılması, salkım ve yaprakların seyreltilmesi ve benzeri işlemler budama olarak adlandırılır.

Bağcılıkta Budama Türleri

- I. Şekil Budamaları
- II. Ürün (Kış) Budaması
- III. Gençleştirme Budaması
- IV. Yaz Budaması

Şekil Budamaları

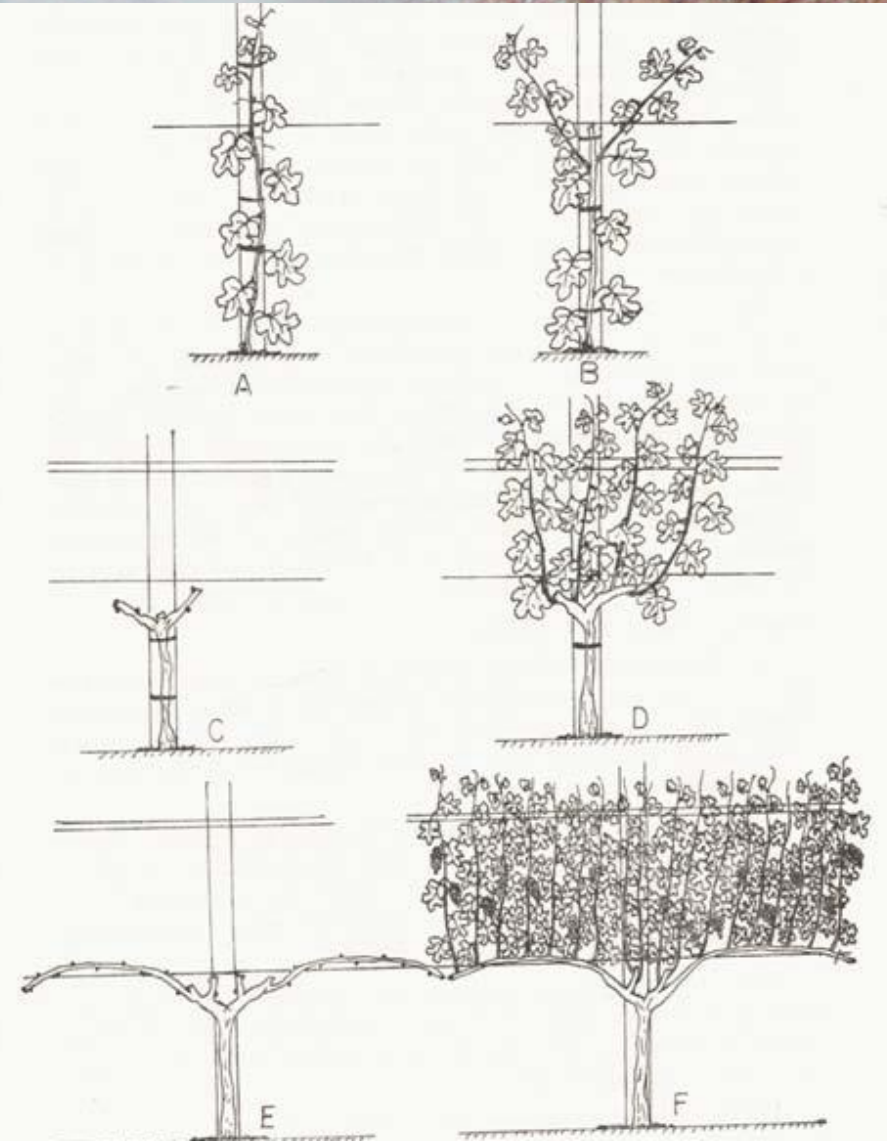
- Bağcılıkta şekil budamaları, omcalara uygun bir şeklin verilmesi amacıyla aşılı ve yerli fidanların bağa dikilmeleri veya anaçların bağda aşılınmalarından sonra başlayan ve 3-4 yıl devam eden budama işlemleridir.
- Şekil budamaları üst üste uygulanan kış ve yaz budamalarından oluşur.
- Çeşit ve anacın gelişme kuvveti farklı olmasına rağmen, bütün bu şekillerin oluşturulmasında ilk ve en önemli aşama, mümkün olduğu kadar kısa süre içinde kuvvetli ve düzgün gelişmiş bir gövdenin oluşturulmasıdır. Bu nedenle, ilk iki gelişme sezonunda şekil budamaları bütün terbiye şekillerinde aynıdır

Goble terbiye şeklinin oluşturulması

- Geleneksel bir terbiye ęekli olarak ülkemizde değişik tiplerine yaygın olarak rastlanılan bu ęekilde, alçak bir gövde (25-30 cm) zerinde 3-6 adet kol bulunur.
- Kolları üzerinde genellikle kısa budama yapılır.
- Bu sistemde omcalar desteęe alınmaz

Guyot terbiye şeklinin oluşturulması

- Uzun (Karışık) budama isteyen çeşitler için kullanılan yaygın bir yöntemdir. Telli destek sistemi kullanılarak genellikle çift kollu olarak oluşturulur.

- Her iki kolu üzerinde de birer adet uzun budanan ürün dalı ve iki göz üzerinden budanmış yenileme dalı bulunur.
- Üçüncü yaz gelişme dönemi başında yeni oluşan sürgünlerden üstte bulunan 4'lü bırakılır, diğerleri alınır.

Kordon Terbiye Şeklinin Oluşturulması

- Oluşturulması ve budanması daha kolay olduğundan özellikle kısa budama isteyen çeşitler için dünyada en çok tercih edilen terbiye şeklidir.
- Genellikle çift kollu olarak oluşturulur ve kollar üzerinde 15-24 cm aralıklarla sıralanan başlar yer alır. Başlar üzerinde genellikle kısa budama (2-3 göz) yapılır.

- Şeklin oluşturulmasına Goble ve Guyot'ta olduğu gibi üçüncü gelişme dönemi başında başlanır.
- Gövde üzerinde oluşan sürgünlerden en üstteki ikisi bırakılır, diğerleri alınır.

- Kolları oluşturacak olan bu iki karşılıklı sürgün 25-30 cm uzunluk kazanınca, kırılmamasına özen gösterilerek yatırma teline bağlanır.
- Yaz boyunca gelişmelerini sürdüren bu iki sürgün her 20-25 cm uzunluk kazandıkça tele düzgün şekilde bağlanır.
- Böylece kolların düzgün oluşması sağlanır

Ürün (Kış) Budaması

- Kış budaması sonbaharda yaprak dökümünden ertesi ilkbaharda gözler uyanıncaya kadar yapılır.
- Kışı ılık geçen yörelerde budama erken yapılırsa bağlar daha çabuk uyanacağından mahsul erken olgunlaşır. Kışı sert geçen yörelerde ise Şubat ayındaki soğuk ve donlu havalar geçtikten sonra budamanın yapılması tavsiye edilmektedir.
- Telli terbiye sistemi uygulanan bağlarda terbiye şekli oluşuncaya kadar ürün almayı düşünmemeli, bağın ilk ürün yılında ise mahsul seyreltilerek denge sağlanmalıdır.

Kış budaması yaparken bazı kurallar göz önünde bulundurulmalıdır:

- Budamanın asma üzerinde zayıflatıcı veya gelişmeyi durdurucu etkisi vardır. Şiddetli budama asma kapasitesini azaltır. Çünkü hafif budamaya göre daha az yaprak alanı oluşmaktadır.Yaprak alanının azlığı nedeniyle asma yeterli besin depo edemez.
- Bağlarda gelişmeyi geriletmeyecek fakat kaliteli ürün alabilecek ölçüde budama yapılmalıdır. Bunu gerçekleştirmenin pratik yolu 1 yıllık sürgünlerin gelişme durumuna bakmaktır. Omcalarda gelişme gerilemişse daha az göz, sürgünler aşırı uzamış kalınlaşmışsa ve gövdeden oburlar çıkmışsa fazla göz bırakılmalıdır.
- Omcaların şeklinin bozulmaması ve üzerinde mahsulün dengeli dağılması için kalın çubuklar üzerinde incelere göre daha fazla göz bırakılmalıdır.

Budama Zamanı

- Bařlarda ürün (kış) budaması sonbaharda yaprakların döküldüğü dönemden, ilkbaharda gözlerin kabarmaya başladığı döneme kadar geçen süre içerisinde yapılır.
- Ancak, bu devre içinde budamanın yapılacağı zamanı iklim koşulları belirler.
- Kışları ılık geçen Ege ve Akdeniz bölgelerinde yaprak dökümünden itibaren hava ve toprak koşullarının elverişli olduğu dönemlerde budama yapılabilir.
- Ancak kışları sert geçen ve ilkbahar geç donlarının tehlike yarattığı yörelerde budamanın mümkün olduğu kadar geciktirilmesi faydalıdır. Bu yüzden İç ve Doęu Anadolu'da budama Mart sonu veya Nisan başında yapılır.

Budama yaparken kullandığımız aletler eğer dezenfekte edilmezse ağaçtan ağaca, bahçeden bahçeye hastalıkların bulaşmasına neden olabilirler.

Çok basit yöntemlerle budama aletlerinin dezenfeksiyonu sağlanabilmektedir. Piyasada ticari olarak satılan çamaşır suları bu iş için kullanılan en pratik çözüldür. Çamaşır suyunun bir kısmına karşılık 5 kısım su katılarak oluşturulan çözüldüye budamada kullandığımız makaslar, testereler vb. bir bahçeden diğetine geçerken veya hastalıklı olduğundan şüphelendiğimiz ağaçların (omcaların) budanmasından sonra temizlenmesi gerekir. Böylece hastalıkların diğere ağaçlara ve bölgelere bulaşması önlenmiş olacaktır.

Gençleştirme Budaması

- Meyve ağaçları kadar olmasa da, bağlarda da zaman zaman gençleştirme budamasına gerek duyulmaktadır.
- Özellikle Goble ve Kordon gibi yaşlı kolların oluşturulduğu sistemlerde, omcaların yaşlanmaya başladığı dönemlerde, kolların gövdeye yakın kısımlarında oluşan bir obur dalı kullanılarak kolların yenilenmesi ya da gençleştirilmesi mümkündür.
- Kış ya da ilkbahar donları, kuraklık, dolu nedeniyle veya mekanik olarak zararlanan kollar da aynı şekilde gençleştirilebilir.

Yaz Budaması

- Asmaların yapraklı olduğu d6nemlerde yapılan budamalara yeşil budama veya yaz budaması denir.
- Yeřil budama őrın kalitesini artırmak, boyuna bűyűmeyi engellemek, sűrgűnlerin odunlařmasını sađlamak, omcanın iĉ kısımlarının havalanmasını sađlamak amacıyla yapılır.
- Yeřil budama; filiz alma, koltuk alma, uĉ alma, salkım seyreltmesi ve yaprak alma şeklinde uygulanır

- **Filiz alma:** Asmaların yaşı kısımlarından çıkan filizlerin alınması işlemidir. Salkımsız sürgünler de alınabilir. Böylece asmanın gücünün salkım ve dallara gitmesi sağlanır. İlbaharda son çiçek salkımlarının görülmesinden hemen sonra yapılır.
- **Uç alma:** Kuvvetli büyüyen yaz sürgünlerinin uç kısımlarının değişik uzunluklarda çıkarılması işlemidir. Salkımların daha iyi beslenmesini sağlamak amacıyla yapılır. Sürgünün uçtan 7-15 cm'lik kısmı çıkartılır. Uç alma sürgünler 40-45 cm olduğu dönemde yapılır.
- **Tepe alma:** Verimli yazlık sürgünlerin haziran ve temmuz aylarında uçtan itibaren 30-60 cm'lik kısımlarının kesilerek veya koparılarak çıkarılması işlemidir. Bu işlemin amacı sürgünlerin daha iyi odunlaşmalarının sağlanması hem de yazlık sürgünlerin üzerindeki koltuk sürgünü gelişiminin teşvik edilmesidir. Böylece sıcak ekolojilerde salkımlarda güneş yanıklıklarının oluşması engellenir.
- **Koltuk alma:** Özellikle uç ve tepe almadan sonra koltuk sürgünleri oluşur. Bunlar hızlı geliştiğinden besinlere ortak olur. Bu nedenle serin iklimlerde mümkün olduğunca kısa sürede alınması gerekir.

- **Yaprak alma:** Nemli ve serin bölgelerde, sık dikilmiş ve özellikle goble şeklinde terbiye edilmiş asmalarda yapraklar, üzüm salkımının güneş almasını engelleyerek renklenme ve olgunlaşmayı geciktirir. Ayrıca fungal hastalıklar havalanmanın yetersiz olmasından dolayı artar. Bu nedenle salkımları örten dipteki yaşlı ve sararmaya başlamış yaprakların koparılması şeklinde yapraklarda seyreltme yapmak gerekir. Yaprak alma, üzümlerin irileştiği ve üzerlerinin mumsu pus tabakası ile kaplandığı zaman yapılmalıdır.
- **Bilezik alma:** Bilezik alma, asmalarda çiçek silkmesini önlemek, tane tutumu ile tane ve salkım iriliğini artırmak ve erken olgunlaşmayı sağlamak için yapılır. Asmanın gövde, kol, iki veya bir yıllık dalları üzerinde 5 mm genişliğindeki kabuk ve floem tabakasının özel yapılmış bir çift ağızlı kesici makas veya bıçakla çepeçevre çıkarılması işlemidir.
- **Çiçek salkımı seyreltme:** Asmalarda çiçek salkımları yeni sürgünlerde yapraklarla beraber oluşur ve 6-8 hafta içerisinde çiçeklenme meydana gelir. Çiçek salkımlarının bir kısmının doğuşundan kısa bir süre sonra dipten çıkarılması şeklinde yapılır.
- **Salkım seyreltme:** Asma üzerinde fazla görülen salkımların tane tutumundan hemen sonra alınmasıdır. Salkım seyreltmede amaç tane iriliğinin artırılmasıdır. Sıkı salkımı olan ve çok iri salkımlı çeşitlerde yapılır.
- **Tane seyreltme:** Salkımların uç taraflarının veya kanatlarının ya da fazla sık olan bölümlerinin kesilmesiyle yapılan seyreltmedir.